

EU:s försvars- och säkerhetspolitiska samarbete

Växande yttre hot har stärkt behovet av sammanhållning mellan EU:s medlemsländer och på kort tid drivit fram nya gemensamma initiativ inom säkerhet och försvar. Frågan är vad utvecklingen innebär för Sverige.

Den 13 december anordnade Sieps ett seminarium om EU:s försvars- och säkerhetspolitiska samarbete. Talare var Gunilla Herolf, forskare i försvars- och säkerhetspolitik, tidigare vid Utrikespolitiska institutet och SIPRI, och Björn Fägersten, chef för Utrikespolitiska institutets Europaprogram. Moderator var Eva Sjögren, direktör vid Sieps.

När man står vid stupet händer det något i EU. Det konstaterar Gunilla Herolf, som har skrivit en rapport om EU:s säkerhets- och försvarssamarbete sedan 1945. Enligt henne var hösten 2016 en sådan vändpunkt. Militära konflikter i närområdet, terrordåd i Europa, folkomröstningen om brexit och valet av ny president i USA innebär nya vägval för EU.

Med en koncentrerad historisk exposé visade Herolf hur unionen kommit fram till dagens läge. EU:s försvars- och säkerhetssamarbete är i själva verket av ganska sent datum. Även om EU i grunden är ett fredsprojekt var det först efter murens fall som en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik tog form och som ett samarbete med Nato ens blev möjligt. Sedan dess har stora händelser varit pådrivande: Jugoslavienkrigen fick Storbritannien och Frankrike att närma sig varandra, och efter 11 september-attackerna inriktades EU-samarbetet mer på civil krishantering.

Situationen idag har påverkats av Rysslands nya geopolitik, den arabiska våren, krig i Syrien och statsförfall i Libyen samt stora flyktingströmmar. EU och Nato fortsätter att närma sig varandra och på EU:s dagordning står ett nytt samarbete

för gemensamma försvarsrelaterade projekt, kallat Pesco, som alla EU-länder, förutom Malta, Danmark och Storbritannien, har valt att gå med i.

Man ska samtidigt komma ihåg att de enskilda EU-länderna är den viktigaste motorn när det gäller försvar och säkerhet, i synnerhet de stora länderna, påpekade Herolf.

Björn Fägersten betonade också att nationalstaterna fortfarande är huvudaktörerna och påminde om att Pesco-samarbetet inte innebär att EU-länderna kommer att åka till Syrien. Det nya, påpekade han, är att EU:s institutioner har fått en tydlig roll på ett område där de tidigare inte varit inkopplade. EU:s roll handlar dock om att möjliggöra operativ kapacitet – det är fortfarande upp till medlemsstaterna att använda sig av denna kapacitet. I enlighet med tyska önskemål fick Pesco en bred form, öppen för många – i motsats till Frankrikes önskan om ett smalt och djupt samarbete.

Vad innebär då utvecklingen för Sverige? Fägersten pekade på flera frågor. Sverige svängde i fråga om Pesco och håller sig nu nära Tyskland. Här finns det anledning att fundera på behovet av

att hitta andra allierade framöver. Finland har till exempel på ett mer aktivt sätt än Sverige ställt sig frågan: Vad gör det här med vår egen säkerhet? Sverige tenderar att vara mer ideologiskt drivet. En annan fråga är vilka delar inom Pesco som kan stärka solidaritetsaspekten, som Sverige särskilt månar om. En tredje punkt handlar om att strategiskt skilja på olika delar av försvars- och säkerhetssamarbetet: när det gäller krishantering kunde det vara rimligt för Sverige att inte trycka på enhällighet.

Seminariet ringade också in en motsättning mellan Sveriges grundinställning och den

troliga utvecklingen framöver. Sverige prioriterar nämligen att hålla försvars- och säkerhetssamarbetet inom EU:s ramverk, samtidigt som de huvudsakliga insatserna inte ser ut att genomföras vare sig under Natos eller EU:s ledning. I stället kommer enskilda koalitioner av länder att spela en större roll, som agerar utanför EU:s ramar. Det finns till exempel ett aktuellt franskt förslag som kallas European Intervention Initiative (EII). Det scenariot har sin förklaring i att försvars- och säkerhetspolitiken inte ingår i den politiska integrationen på samma sätt som andra politikområden.